

In memoriam: Profesorių Viktorą Mamontovą prisimenant

In memoriam: remembering professor Viktoras Mamontovas

Vidmantas Atkočius¹, Kęstutis Janulis¹, Božena Daškevičienė²

¹ *Vilniaus universiteto Onkologijos institutas, Santariškių g 1, LT-08660 Vilnius*

² *Vilniaus universiteto ligoninė Santariškių klinikos, Santariškių g. 2, LT-08661 Vilnius*

El. paštas: bozena.daskeviciene@santa.lt

¹ *Vilnius University, Institute of Oncology, Santariškių str.1, LT-08660 Vilnius, Lithuania*

² *Vilnius University Hospital „Santariškių klinikos“, Santariškių str. 2, LT-08661 Vilnius, Lithuania*

E-mail: bozena.daskeviciene@santa.lt

Šių metų kovo 5 dieną mus pasiekė netikėta ir visiems Lietuvos radiologams skaudi žinia apie profesoriaus V. Mamontovo mirtį. Ankstyva mirtis profesorių užklupo Europos radiologų kongrese, į kurią jis nuvyko pasisemti naujų žinių, savo akimis išvysti naują radiologijos aparatūrą, o grįžus šias naujienas perteikti savo kolegoms čia, Lietuvoje. Daugelis Onkologijos instituto gydytojų ir šalies radiologų šią žinią išgyveno išties skaudžiai ir asmeniškai. Vargu ar rastum gydytoją radiologą, kuris nepažintų V. Mamontovo, o dešimtis gydytojų su profesoriumi siejo glaudūs darbo ryšiai, asmeninė pažintis. Šiandien profesoriaus šalia mūsų nebėra. Teliko jo darbai – nuveikti ir nespėti nuveikti, daugelio metų bendro darbo ir pažinties prisiminimai ir skaudi netektis, mirčiai išplėšus iš gyvenimo žmogų pačiame jėgų žydėjime.

Žinomo Lietuvoje radiologo profesoriaus habilituoto daktaro Viktoro Mamontovo kabinete kabėjo M. Lomonosovo portretas. Šį portretą profesorius atsivežė nuo Baltosios jūros krantų, iš savo gimtojo Archangelsko, tolimosios Rusijos šiaurės.

Augo sunkiais karo ir alkanais pokario metais poliarinių jūrų tyrinėtojo ir mokytojos šeimoje. Būdavo

laimingas, kai tėvas per vasaros atostogas pasiimdavo į ekspediciją. Ten laukdavo tikras darbas, ten galėdavo išbandyti jėgas.

Vidurinę mokyklą Viktoras baigė sidabro medaliu, kelias jau buvo pasirinktas – medicinos institutas. Studijų metai – vienas iš įdomiausių jo gyvenimo laikotarpių. Jaunuolį į savo sukurį įtraukė studentų mokslinė draugija. Pirmąjį mokslinį pranešimą jis padarė II kurse studentų konferencijoje, o paskutiniuosiuose kursuose tapo SMD pirmininku. Per mokslines konferencijas susipažino su savo būsima žmona, Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto studente Margarita ČiPLYTE. Taip pamažu Lietuva tapo jo antrąja tėvyne ir kraštu, kuriam buvo atiduotas visas tolesnis gyvenimas ir darbai. Šiandien, retrospektyviai žvelgdami į profesoriaus gyvenimą, galime konstatuoti, kad antrosios tėvynės egzaminą jis garbingai išlaikė: niekada netarnavo sovietinėms valdžios struktūroms (nebuvo ir kompartijos narys), išaugino lietuvišką šeimą.

1965 metais Archangelsko medicinos instituto Gydomosios medicinos fakultetą V. Mamontovas baigė su pagyrimu ir tais pačiais metais įstojo į Topografinės anatomijos ir operacinės chirurgijos katedros as-

pirantūrą. Jo mokslinis vadovas buvo žinomas profesorius S. Jelizarovskis, kuris jaunajam mokslininkui suteikė galimybes pasireikšti ir sėkmingai parengti disertacinį darbą iš širdies eksperimentinės chirurgijos srities. 1969 metais Vilniaus universitete V. Mamontovas sėkmingai apsigynė medicinos mokslų kandidato disertaciją tema *Širdies dešiniojo skilvelio priekinės sienelės pjūvių anatomicinis-fiziologinis pagrindimas*.

Baigęs aspirantūrą savo karjerą V. Mamontovas pradėjo Vilniaus geležinkelinių ligoninėje, kur apie dvejus metus dirbo chirurgu. Tuo pat metu beveik metus stažavosi prof. A. Marcinkevičiaus vadovaujamoje bendrosios chirurgijos klinikoje, gilindamasis į anesteziologijos ir reanimatologijos sritį. 1970 metais buvo pakviestas dirbti rentgenologu, vyresniuoju mokslo darbuotoju į Lietuvos onkologijos mokslinio tyrimo institutą, kur kartu su prof. M. Šneideriu aktyviai įsitraukė į elektroradiografijos mokslinius tyrinėjimus.

Radiologija labai sudomino jaunąjį gydytoją. Viktoras Mamontovas tapo kvalifikuotu rentgenologu (radiologu). Jo mokytojai buvo prof. M. Šneideris, prof. K. Ambrozaitis. Kartu su jais atlikta nemaža naujų darbų, tyrinėjimų. V. Mamontovas mokėsi ir stažavosi Vilniaus universitete, tuometiniame Leningrade, Maskvoje. Aštuntąjį dešimtmetį neatsitiktinai susidomėjo naujais radiologijos metodais – elektroradiografija. Tuo metu KT ar MRT tyrimai dar nebuvo taikomi, ir šis metodas buvo perspektyvus. Šiai sričiai priklauso pagrindiniai moksliniai V. Mamontovo laimėjimai. Tai klasikiniai elektroradiogramų grafinių ypatumų, vaizdo iškreipimo variantų tyrimai. Daug dėmesio skirta elektroradiografijos optimaliems režimams ir parametrams, darbams su fantomine technika. Praktiškai kiekvienos naujos metodikos sukūrimas prasidėdavo nuo eksperimentų su specialiai sukurtais fantomais. Daug darbų atlikta nagrinėjant pozityviosios elektroradiografijos ypatumus, susijusius ir su grafinėmis savybėmis, ir su radiacinės saugos reikalavimais. Techninė bazė šiems tyrimams buvo parengta Elektrografijos mokslinio tyrimo institute, kuriame techniniai elektrografijos metodo diegimo tyrimai pradėti dar šeštojo dešimtmečio viduryje. 1964 metais prof. A. Marcinkevičius, V. Triponis, J. Dauderis šį metodą panaudojo medicinoje galūnių kraujagyslių kontrastiniams tyrimams. Netrukus M. Šneideris, V. La-

pinskas 1964–1968 m., K. Ambrozaitis 1969 m. ir kiti žinomi radiologai pradėjo šį tyrimą taikyti kaulų diagnostiniams tyrimams, V. Lapinskas, M. Šneideris – dantų ir žandikaulių tyrimams. 1966–1967 metais K. Ambrozaitis ir bendraautorai pastebėjo, kad, darant virškinamojo trakto elektrentgenogramas, kai kurie vaizdai dėl kraštinio efekto gaunami net geresni nei filmine rentgenografija. 1969 metais apginta ir pirmoji šios srities disertacija (prof. V. Lapinskas). Štai į tokią mokslinių elektrentgenografinių tyrimų entuziazmo kupiną aplinką pateko tuo metu jau mokslų daktaras V. Mamontovas, pradėjęs dirbti Onkologijos mokslinio tyrimo institute. Jau 1973 m. kartu su M. Šneideriu ir dr. P. Baltrušaičiu paskelbia minkštųjų audinių elektrentgenografinių tyrimų duomenis, pasiūlo optimalius ekspozicijų parametrus, naudojant Lietuvoje pagamintą aparatą ERGA-MP, ir minkštųjų audinių elektrentgenografinio tyrimo metodiką. Tačiau daugiausia dėmesio V. Mamontovas skiria plaučių navikų elektrentgenografiniams tyrimams.

Už mokslinį darbą *Plaučių elektrentgenoskenografija* kartu su K. Valucku 1974 m. buvo gauta respublikinė premija. Nuo 1974 m. V. Mamontovas vadovavo ESP šalių Konsultaciniam centrui elektroradiografijos mokslinio tyrimo ir praktinio taikymo srityse.

1978 metų spalio 3 dieną SSRS Obninsko radiologijos centre V. Mamontovas sėkmingai apgynė habilituoto medicinos daktaro disertaciją tema *Elektrentgenografija diagnozuojant plaučių vėžį (eksperimentinis-klinikinis tyrimas)*. Nuo 1979 įsikūrus Onkologijos centrui Santariškėse, jis vadovavo Specialiųjų rentgenologinių tyrimų skyriaus darbui. Platus jo mokslinės veiklos spektras pasipildė organizaciniu darbu, jaunų mokslininkų rengimu.

1981 metais V. Mamontovui suteiktas vyresniojo mokslinio bendradarbio vardas (specialybė „onkologija“), o 1989 m. – radiologijos profesoriaus vardas (spindulinės diagnostikos ir spindulinės terapijos sritis).

Mokslinius pranešimus ir paskaitas V. Mamontovas skaitė Estijoje ir Vokietijoje, Argentinoje ir Graikijoje, Austrijoje ir Indijoje, Ispanijoje ir Lenkijoje, Čekijoje ir Ukrainoje, Rusijoje ir Baltarusijoje, Suomijoje ir Norvegijoje, JAV ir Latvijoje bei kitose šalyse. Prof. V. Mamontovas buvo energingas ir labai aktyvus mokslininkas, bendradarbiavęs su kolegomis iš

Lietuvos ir užsienio šalių. Ypač glaudūs ir ilgamečiai moksliniai ryšiai užsimezgė su Magdeburgo ir Poznanes medicinos akademijų radiologijos klinikomis, Sankt Peterburgo ir Obninsko radiologijos centrais.

Profesorius garsėjo kaip puikus organizatorius ir naujovių šalininkas. Jis vadovavo daugeliui radiologijos simpoziumų, konferencijų ir kongresų Lietuvoje ir už jos ribų. V. Mamontovas aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. Daugelį metų jis buvo Respublikinės ir Vilniaus rentgenologų ir radiologų mokslinių draugijų valdybos prezidiumo narys, o nuo 1989 m. – Lietuvos radiologų asociacijos tarybos narys ir rentgenodiagnostikos sekcijos pirmininkas. Nuo 1997 m. prof. V. Mamontovas buvo Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos vyriausiasis radiologas, nuo 2001 m. – radiologijos konsultantas, įvairių specialiųjų komisijų, redakcijų ir tarybų narys, LMA Mokslininkų rūmų tarybos narys. Nuo 1990 m. iki 2002 m. jis vadovavo Lietuvos onkologijos centro Radiologijos klinikai.

Vienas ir su bendraautoriais Lietuvoje ir užsienyje paskelbė daugiau kaip 300 mokslinių darbų, tarp jų keturias monografijas ir mokomuosius leidinius, dvylika metodinių rekomendacijų ir metodinių laiškų.

Parengta ir apginta 18 radiologijos ir onkologijos srities medicinos daktaro disertacijų, vadovaujamų prof. V. Mamontovo. Jis yra 46 racionalizacinių pasiūlymų ir vieno išradimo autorius ir bendraautoris.

Prof. V. Mamontovas buvo ilgametis Ukrainos medicininės radiologijos žurnalo redakcinės tarybos užsienio narys, Argentinos La Platos onkologijos centro garbės profesorius, Ispanijos Saragosos universiteto garbės dėstytojas bei Prahos Karlo universiteto užsienio aktyvo narys.

Profesoriaus žmona Margarita – gydytoja, buvusi ilgametė Vilniaus kolegijos Sveikatos priežiūros fakulteto praktinio mokymo skyriaus vedėja. Vyresnysis sūnus Andrius – plačiai žinomas Lietuvoje ir už jos ribų kaip populiarus dainininkas, muzikas ir aktorius (Hamleto vaidmens atlikėjas). Jaunesnysis – Justas, baigė anglų klasikinę filologiją, yra verslininkas.

Prof. Viktoras Mamontovas – visada buvo nenuilstantis ieškotojas, darbštus ir labai iniciatyvus, kūrybingas lietuviškos radiologijos puoselėtojas. Jo pastarųjų metų darbai susiję su:

- Lietuvos radiologinės tarnybos optimizavimu bei reformavimu;
- Lietuvos radiologinės stebėsenos plano sudarymu ir optimalaus radiologinės tarnybos modelio parengimu įvairaus lygio sveikatos priežiūros įstaigoms;
- radiologinių metodų optimizavimu ir standartizavimu, naujų vaizdo gavimo technologijų diegimu;
- diagnostinių kompleksų ir algoritmų paruošimu optimizuojant nepavėluotą piktybinių navikų diagnostiką;
- intervencinės ultragarsinės ir rentgenologinės metodikos tobulinimu ir taikymu įvairių lokalizacijų navikų diagnostikai;
- diagnostinio vaizdo kokybės kontrolės ir šiuolaikinių radiacinės saugos principų taikymu;
- diagnostinio vaizdo kompiuterinės analizės ir archyvų problemų sprendimu.

Šalies medicinos visuomenė neteko iškilaus Vilniaus universiteto Onkologijos instituto mokslininko, atsidavusio gydytojo radiologo, savo žinias ir energiją skyrusio kitiems – ir pacientams, ir jauniems kolegoms.